Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління при Київській школі економіки

Швеція Sverige

KSE Kyiv School of Economics

Бюджетний барометр – серпень 2022

Що вийшло?

1. Доходи загального фонду держбюджету **знову побили рекорд завдяки міжнародним грантам,** і в серпні 2022 року становили **204,6 млрд грн**. **Гранти від офіційних партнерів досягли 109,7 млрд грн.**
2. Загалом зовнішня фінансова підтримка, надана у формі грантів та позик, була найбільшою за останні місяці і становила **4,6 млрд дол.** В результаті **міжнародні резерви України за серпень збільшилися на 13,6% і** за попередніми даними становили 25,4 млрд дол. США станом на 1 вересня 2022 року.
3. **Надходження від податку на доходи фізичних осіб (12,7 млрд грн)** уперше з початку широкомасштабної війни з Росією **перевершили довоєнні планові показники (12,3 млрд грн), що насамперед пов'язано зі значними виплатами військовослужбовцям**. Перевиконання становить 0,4 млрд грн, або 3%.
4. **Надходження ЄСВ у серпні 2022 року** - 37,1 млрд грн, що на 10 млрд грн, або **на 36,8% більше, ніж у серпні 2021 року.** Загалом за 8 місяців поточного року ЄСВ надійшло 261,3 млрд грн, що на 39,9 млрд грн (на 18%) більше, ніж за аналогічний період минулого року. Це пов'язано з підвищеними виплатами військовим.
5. Залишається **контрольованим дефіцит бюджету:** його фактичний обсяг становив **5,4 млрд грн**, у т.ч. загального фонду – **6,4 млрд грн** (рис. 1).

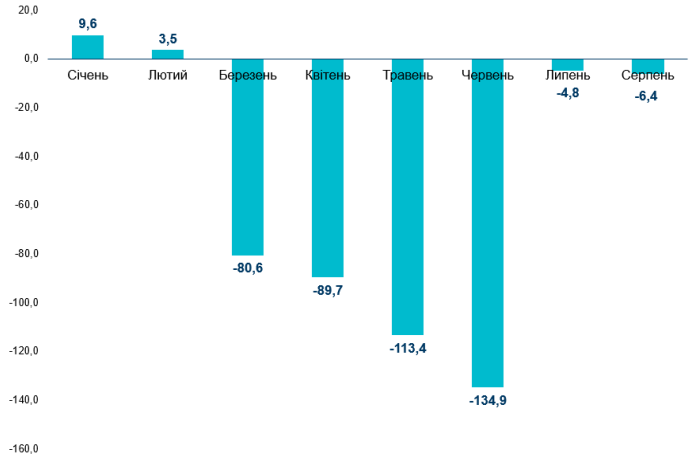
Що не вийшло?

- У серпні, на відміну від липня, **податкові надходження не перевищили зовнішню фінансову допомогу** – залежність Уряду від підтримки західних партнерів залишається дуже високою.
- За січень-серпень 2022 року розпис видатків виконано на 81,7%. Фінансування видаткової частини відбувалось **без масових затримок у виплатах бюджетникам**. Основною статтею видатків залишаються виплати військовослужбовцям, причому **у серпні було погашено липневу заборгованість за цими виплатами.**
- Капітальні видатки - у третій черзі фінансування органами казначейства, а відтак вони залишаються суттєво меншими за довоєнні. Однак наприкінці серпня Уряд вчергове дещо розширив перелік пріоритетних видатків на соціальну сферу, освіту та медицину.

Що далі?

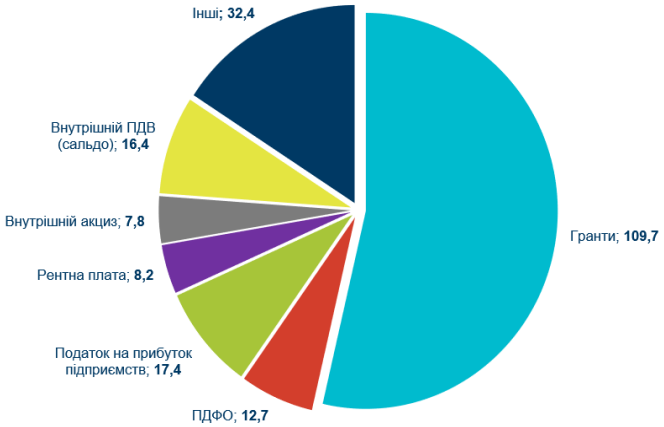
1. У вересні розпочинається активна фаза підготовки бюджету на 2023 рік. Очікується складна ситуація з майбутніми доходами, тож Уряд вже зараз планує **оптимізувати видаткову частину** (зокрема, **скасувати оподаткування доходів військових**, яке по суті стало перетіканням коштів з державного до місцевих бюджетів). З іншого боку, також є очікування стабілізації української економіки в наступному році, але прогнози урядовців на 2023 рік доволі непевні - від скорочення ВВП на 0,4% до зростання на 15,5%.

Рис. 1. Дефіцит бюджету, млрд грн (за загальним фондом)

Джерело: Міністерство фінансів України

Рис. 2. Доходи державного бюджету у серпні 2022, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

2. Зовнішня фінансова допомога залишатиметься важливим елементом дохідної частини бюджету поточного року. У вересні й на початку жовтня очікується отримання макрофінансової допомоги ЄС (ще у травні Євросоюз пообіцяв виділити Україні 9 млрд євро макрофінансової допомоги), у вересні очікується надходження **1,5 млрд доларів** грантової допомоги від США. До кінця року Україна розраховує отримати ще **12-16 млрд доларів** допомоги від іноземних партнерів.
3. Національний банк планує на друге півріччя 2022 року емісію національної валюти у обсязі 180 млрд грн, по 30 млрд грн на місяць до кінця року. У такий спосіб він досягне обсягу емісії, визначеного постановою Уряду №156 у 400 млрд грн.

Ключові ризики:

- **Нестабільність податкового законодавства**. Розрізненість векторів податкової політики: з одного боку активно обговорюється ідея радикального зниження податкового навантаження, в т.ч. на працю, та зниження ставок ключових податків до 10%, а з іншого – запровадження нових та відновлення раніше скасованих податків (потенційне відновлення акцизу з пального, підготовка до другого читання законопроєкту 7683 щодо оподаткування операцій з об'єктами нерухомого майна, який передбачає підвищення податкового навантаження із певних видів операцій) (низький ризик).
- Актуальними залишаються частина ризиків, що виникли раніше, зокрема (і) **подальше зростання потреби у державних видатках** (наприклад, через збільшення кількості безробітних чи внутрішньо переміщених осіб) та (іі) нижче за необхідне **надходження фінансової допомоги від іноземних партнерів**. Через попередні та очікувані зміни до Бюджету-2022 Уряд чимдалі більше залежить від такої допомоги (середній ризик).

Деталі:

(1) Надходження до загального фонду Державного бюджету продовжують зростати. Згідно з довоєнним планом, серпень мав принести до Держбюджету 121,5 млрд грн. За даними Мінфіну, у серпні фактично отримано 94,9 млрд грн податкових та митних надходжень (у липні 89,2 млрд грн) та 109,7 млрд грн міжнародної допомоги у вигляді грантів (у липні - 80,4 млрд грн) (рис. 2). Втім, за серпень 2021 року сума податкових та митних зборів, яка надійшла до загального фонду держбюджету, була значно вища – 118,6 млрд грн. Показово, що цього місяця сума міжнародної допомоги перевищила суму податкових та митних надходжень.

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) перевиконано на 0,4 млрд грн (рівень виконання 103%), що пов'язано з виплатами військовослужбовцям в серпні за липень, які склали понад **70 млрд грн**. Це спричинило й відповідне збільшення надходжень від єдиного соціального внеску.

Сальдо «внутрішнього» ПДВ у серпні становило 16,4 млрд грн при 16,8 млрд грн планових, що на 19 млрд грн менше за липневі надходження. Така ситуація в першу чергу зумовлена **активізацією виплат з відшкодування ПДВ – у серпні відшкодовано 9,5 млрд грн, тоді як в липні відшкодували ПДВ лише на суму 0,6 млрд грн.** Відшкодування ПДВ є важливим фактором для підтримки фінансової спроможності багатьох підприємств, а активізація виплат може частково вирішити проблеми з ліквідністю у низки експортерів. При цьому, доходам від ПДВ сприяла інфляція, яка у серпні 2022 року становила за даними Держстату 23,8% до серпня 2021 року.

Традиційно складною залишається ситуація з **імпортним ПДВ – при очікуваних 35 млрд грн надійшло всього 26,2 млрд грн** (різниця – 8,8 млрд грн або 25%). Основною причиною залишається падіння імпорту.

Надходження від рентної плати при планових довоєнних показниках у розмірі 6,6 млрд грн у серпні становили 7,8 млрд грн (перевиконання - 1,2 млрд грн або 24%). Ймовірно, на виконання цього показника вплинуло зобов'язання НАК Нафтогазу, відповідно до постанови Уряду №887, закуповувати газ, зокрема, на внутрішньому ринку.

Дуже складна ситуація і з **податком на прибуток підприємств.** У серпні фактичні надходження становили **17,4 млрд грн** при 35 млрд грн довоєнних планових, що пов'язано з попередніми авансовими платежами та погіршенням фінансових результатів багатьох компаній. Такі показники майже не відрізняються від травневих, коли фактичні надходження були 19,6 млрд грн при 31,1 млрд грн планових.

Надходження «внутрішнього» акцизу - 7,8 млрд грн при 6,2 млрд грн планових (перевиконання 26% або 1,6 млрд грн). Основною причиною такого перевиконання, найвірогідніше, є інфляція - за даними Держстату інфляція на підакцизні товари (алкогольні напої та тютюнові вироби) становила 20,9% до серпня 2021 року.

Також триває кампанія податкової амністії, яку було пролонговано ще на 6 місяців через повномасштабну війну (до 1 березня 2023 року). За рік задекларовано 4,5 млрд грн (очікування були на рівні 20 млрд грн), а за період воєнного стану бюджет отримав 103 млн грн).

(2) Митні органи перерахували за серпень до Державного бюджету **30 млрд грн**. Це на 16,3 млрд грн (35%) менше від довоєнного планового показника. Водночас отримані надходження перевищують липневі на 31% або на 7,12 млрд грн.

(3) Касові **видатки** державного бюджету у серпні 2022 року були здійснені в обсязі **230,9 млрд грн**, у тому числі загального фонду – **212,1 млрд грн**, що **на 37,2 млрд грн більше, ніж у липні**. Продовжується фінансування видатків на оборону та здійснення найнеобхідніших соціальних видатків.

(4) Прийняті зміни до держбюджету передбачають зростання його видатків у поточному році переважно для силових відомств з 2,26 трлн грн до 2,63 трлн грн. Також виріс граничний обсяг дефіциту Державного бюджету до 1,09 трлн грн. Граничний обсяг державного боргу на 31 грудня 2022 року встановлено в сумі 3,63 трлн грн (попередньо було 3,36 трлн грн) **за рахунок здійснення додаткових внутрішніх запозичень**.

(5) За рахунок випуску військових ОВДП у серпні залучено **40,7 млрд грн**, в тому числі НБУ викупив військові ОВДП на суму **30 млрд грн, що** відповідає раніше анонсованим щомісячним обсягам. При цьому, з початку повномасштабного вторгнення станом на 4 вересня 2022 року суми виплат з погашення ОВДП Урядом на 55,1 млрд грн перевищили запозичення від продажу відповідних цінних паперів. Сукупно за цей період на погашення внутрішніх державних облігацій було спрямовано 147,5 млрд грн, 1,5 млрд дол. США та 168 млн євро.

(6) У серпні Україна отримала **109,7 млрд грн** міжнародної допомоги у формі грантів, які надійшли до загального фонду Державного бюджету України. Із них **3 млрд дол (109,68 млрд грн)** були надані США через Цільовий фонд Світового банку в рамках проекту «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні», і **1 млн** євро **(36,5 млн грн)** надав уряд Албанії. Вони **призначені на фінансування пріоритетних видатків Державного бюджету.** Також було отримано перший транш пільгової позики у сумі 1 млрд євро від ЄС в межах схваленої програми макрофінансової допомоги на загальну суму 9 млрд євро, також кредитні кошти надійшли від

Італійської Республіки в розмірі 200 млн євро та 450 канадських дол. (350 млн дол. США) від Уряду Канади.

(7) До місцевих бюджетів у січні-серпні 2022 року сплачено 243,2 млрд грн, що на 25,9 млрд грн (або на 11,9%) більше аналогічного періоду минулого року. Ситуація з надходженнями до місцевих бюджетів залишається стабільною. Головною причиною зростання надходжень залишається ПДФО, сплачений з виплат військовослужбовцям, який Уряд може скасувати з 2023 року. У серпні 2022 року надходження (сальдо) до місцевих бюджетів за платежами, що контролюються ДПС, становили 35,8 млрд грн, що на 2,3 млрд грн більше, ніж у липні.

Фінансування соціальних видатків

На виплату пенсій у серпні спрямовано 51,4 млрд грн - на 1,2 млрд грн більше, ніж минулого місяця, та на 13,2% або на 6,8 млрд грн більше, ніж у серпні 2021 року. При цьому загальні доходи Пенсійного фонду у серпні 2022 року становлять 50,7 млрд грн, що менше видатків на 1,4 млрд грн. Порівняно з серпнем минулого року серпневі доходи Пенсійного фонду 2022 року вищі на 8,7 млрд грн (рис. 3). Це пояснюється більшими надходженнями ЄСВ у серпні 2022 року (рис. 4, 5).

У серпні на реалізацію проекту Модернізація системи соціальної підтримки населення України домовились про залучення 1,6 млрд грн від МБРР на 15 років, які будуть спрямовані на соціальні реформи по боротьбі з бідністю та соціального захисту вразливих верств населення.

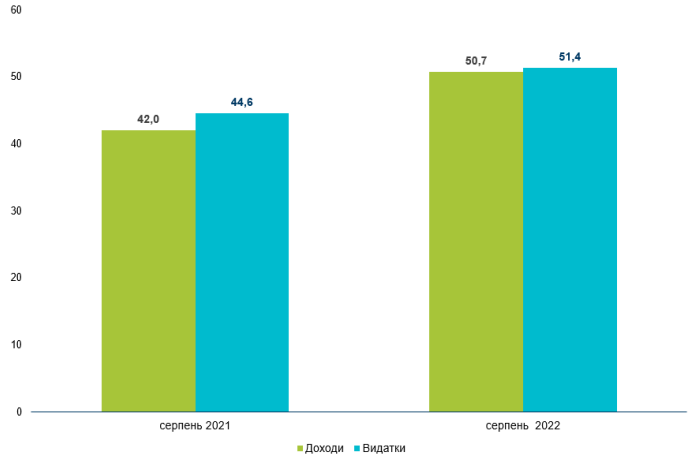
З початку війни Фонд соціального страхування України виплатив 1,157 млн застрахованих осіб 6,87 млрд грн лікарняних і декретних. Проте спостерігається заборгованість за виплатами - станом на 2 вересня профінансовані заявки-розрахунки з тимчасової втрати працездатності лише по 7 червня, а у зв'язку з вагітністю та пологами - по 30 червня.

У серпні Уряд спрямував 115,6 млн грн на програму «Прихисток» за червень, з яких 31,6 млн грн (27,3%) - кошти резервного фонду держбюджету, а решта 84 млн грн - кошти донорської допомоги (72,7%). Загалом за березень-червень на цю програму витрачено понад 225 млн грн, із яких 61% або 137,3 млн грн покриті за рахунок міжнародних та громадських організацій, благодійних фондів.

З 24 лютого Україна отримала від 35 країн 8,5 тис. тонн гуманітарної допомоги для різних закладів охорони здоров`я на понад **12 млрд грн**.

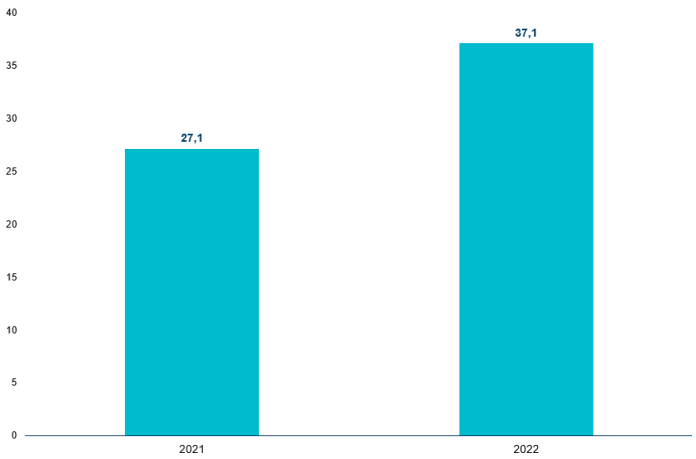
Джерело: Міністерство фінансів України, Міністерство соціальної політики України, Фонд соціального страхування України, Пенсійний фонд України, Урядовий портал.

Рис. 3. Доходи та видатки Пенсійного фонду за серпень 2021-2022 років, млрд грн

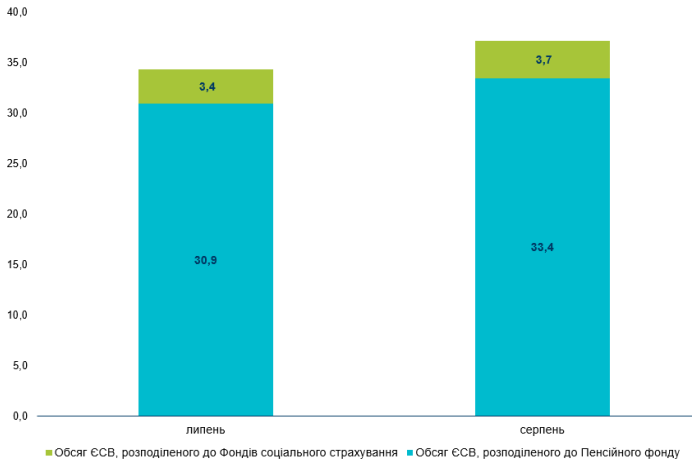
Джерело: Пенсійний фонд України

Рис. 4. Надходження від ЄСВ у серпні 2021-2022 роках, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

Рис. 5. Обсяг ЄСВ, розподіленого до Пенсійного фонду та Фондів соціального страхування у липні-серпні 2022 року, млрд грн

Джерело: Пенсійний фонд України.

Таблиця 1. Основні показники фінансування бюджету

Показники	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	За січень-серпень
Всього надійшло, млрд грн, у т.ч.:	10,9	7,0	145,0	104,1	109,6	184,7	52,5	102,4	716,2
У % до плану (за весь період)	23,8		120,4	156,2	170,5	133,5	115,6	106,5	106,5
Від розміщення ОВДП (всього), млрд грн, у т.ч.:	10,8	5,8	49,7	77,6	85,0	121,0	52,4	40,7	442,8
У гривнях, млрд грн,	6,7	5,1	49,4	69,6	87,1	113,8	36,3	37,0	394,9
У іноземній валюті у перерахунку в млрд грн *(млн дол. США+ млн Євро)*	₴4,1 ($143,1+€0)	₴0,7 ($16,7+€7,1)	₴0,3 ($11,8+€0)	₴8 ($75,4+ €174,9)	₴4,6 ($4,4+€51,7)	₴10,4 ($297,1+€54,6)	₴16,1 ($412,6 + €100)	₴3,7 ($48,2 + €50,9)	₴47,9 ($1114,3+€439,2)
Із зовнішніх джерел, млрд грн	0,1	1,2	95,4	26,5	27,9	60,5	0,1	61,8	273,5
Платежі з погашення державного боргу, млрд грн	19,4	57,0	19,7	39,1	34,1	45,5	46,1	40,1	301,0
У % до плану за весь період	98,8		93,1	101,5	99,5	99,5	99,6	99,9	99,9
Платежі з обслуговування	5,8	18,7	14,7	8,3	27,5	11,6	3,1	12,3	102,0
У % до плану за весь період	96,5		94,5	94,2	97,5	99,4	97,3	94,6	94,6

Джерело: Міністерство фінансів України

Таблиця 2. Частка запозичень України в січні-червні 2022 року

Показники	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень
Загальна сума запозичень, млрд грн	10,9	7,0	145,0	104,1	109,6	184,7	52,5	102,4
Всього запозичено, % за січень-серпень	1,52%	0,98%	20,25%	14,54%	15,30%	25,79%	7,33%	14,30%
Від розміщення ОВДП, % за січень-серпень	2,44%	1,31%	11,22%	17,52%	19,20%	27,33%	11,83%	9,19%
Запозичено у % із зовнішніх джерел у відсотках за січень-серпень	0,04%	0,44%	34,88%	9,69%	10,20%	22,12%	0,04%	22,60%
Платежі з погашення державного боргу, % за січень-серпень	6,45%	18,94%	6,54%	12,99%	11,33%	15,12%	15,32%	13,32%
Платежі з обслуговування, % за січень-серпень	5,69%	18,33%	14,41%	8,14%	26,96%	11,37%	3,04%	12,06%
Різниця між запозиченими фінансовими ресурсами і видатками на погашення та обслуговування державного боргу, млрд грн	-14,3	-68,7	110,6	56,7	48,0	127,6	3,3	50,0

Джерело: Міністерство фінансів України

Таблиця 3. Зовнішні джерела залучення фінансових ресурсів за січень-серпень 2022 року

Джерела	Обсяг коштів, млрд грн (млн дол. США; млн євро; млрд яп. єн, млн канад. дол.)
позики ЄС у рамках нового пакету екстреної макрофінансової допомоги	₴74,2 (€2200)
позики уряду Канади	₴47,1 ($392,8+1035,8 CAD)
кошти Міжнародного валютного фонду в рамках додаткового фінансування за програмою екстреної підтримки «Rapid Financing Instrument (RFI)»	₴41,3 ($1400)
позики МБРР в рамках проекту «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого держуправління в Україні»	₴18,2 ($566)
позики Японського агентства розвитку на політику розвитку у сфері надзвичайного економічного відновлення	₴17,0 (¥78)
позики МБРР в рамках проєкту «Додаткова позика до Другої позики на політику розвитку в сфері економічного відновлення»	₴14,3 (€400)
позики ЄІБ в рамках проекту «Основний кредит для аграрної галузі»	₴12,6 (€382)
позики Французького агентства розвитку	₴9,7 (€300)
позики ЄІБ в рамках проекту «Проект щодо осн. кредиту для МСП та компаній з середнім рівнем капіталізації (APEX)»	₴8,5 (€257)
позики уряду Італії	₴7,6 (€200)
позики Кредитної установи для відбудови (KfW) (Проект «ММСП – Фінансування Covid-19»)	₴4,8 (€150)
позики Кредитної установи для відбудови (KfW) (Проект «Надзвичайна економічна програма для України»)	₴4,7 (€149,3)
позики МБРР в рамках проекту «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів»	₴3,5 ($120)
позики МБРР в рамках проекту Друге додаткове фінансування проекту «Екстрене реагування на COVID-19 та вакцинація в Україні»	₴3,2 ($111,6)
позики МБРР в рамках проекту Проект «Східна Україна: возз'єднання, відновлення, відродження (Проект ЗВ)»	₴2,9 ($99)
позики МБРР в рамках проекту «Модернізація системи соціальної підтримки населення України»	₴1,6 ($54,6)
позики МБРР в рамках проекту «Друге додаткове фінансування, спрямоване на подолання наслідків пандемії COVID-19»	₴1,2 ($40)
позики МБРР в рамках проекту «Прискорення інвестицій у сільське господарство України»	₴1,0 ($34,5)
позики МБРР в рамках проекту «Додаткове фінансування Проекту «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей»	₴0,2 ($7)

Джерело: Міністерство фінансів України

Автори:
Юлія Маркуц, Ліна Задорожня, Тарас Маршалок, Інна Студеннікова, Дмитро Андрієнко,
Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління при Київській школі економіки

* * *

Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління створено Київською школою економіки за підтримки уряду Швеції.

Думки, висновки чи рекомендації належать авторам цього видання і не обов'язково відображають погляди Уряду Швеції. Відповідальність за вміст публікації несуть виключно автори видання.